

КРИТИКА И ПРИКАЗИ

„ПАДНАА ЗА СЛОБОДАТА — RANË PËR LIRINË. Зборник на паднатите борци од Струга и Струшко“. Издава — Општински одбор на Сојузот на здруженијата на борците од НОВ, Струга 1974

Деновиве излезе од печат мошне обемна и добро опремена книга под наслов: „Паднаа за слободата — Ranë për lirinë“, во редакција на одбор од седум члена, со главен уредник Беле Стево. Зборникот е напишан напоредно на македонски јазик и албански јазик. Текстовите ги составија: Беле Стево, Павле Митрески и Тодор Трајаноски. Уметничка илустрација е на Нестор Стефан.

Зборникот е издаден во чест на 30-годишнината од НОВ и Народната револуција, — „како израз на почит и длабока благодарност кон сите борци, кои ги дадоа своите животи во славната НОВ, за спас на својот крај и својата земја. Нивниот спомен ќе остане трајно во нашите срца и на идните млади генерации ќе им служи како светол пример“.

Структурата на зборникот е следнава: Уводен текст; Паднати борци во НОВ; Загинати припадници на бившата југословенска армија во априлската војна 1941 година; Жртви на фашистичкиот терор и статистички преглед, на крајот.

Во уводниот дел даден е историјатот на НОВ и Народната револуција во Струга и Струшко, организирањето на народната

власт, формирањето на партизанските и воени единици на НОВ во овој крај и сверствата на окупаторите. Прегледот на историјата на НОВ во овој крај е даден мошне прегледно, исцрпно и илустративно, почнувајќи од јули—август 1941 година, кога беа формирани првите 5 партиски ќелии со 17 членови, па до ослободувањето на градот на 8 ноември 1944 година. Исто така, даден е преглед и на учеството на борците од овој крај во завршните борби за ослободувањето на Југославија, односно на Сремскиот фронт, пролетта 1945 г. Во текстот мошне прегледно е инкорпориран и материјал за сверствата и теророт на окупаторите во овој крај, посебно изразен во селата.

Во вториот дел од Зборникот се дадени кратки биографски податоци за сите паднати борци во НОВ од Струга и Струшко, на вкупно 163 лица. За 124 борци се објавени и фотографии. Биографските текстови и сликите се на посебни страници. Биографиите на поистакнатите партиски и воени раководители и првоборци, како на пр. на Нико Нестор и други, зафаќаат поголем простор.

Третиот дел ги содржи биографските податоци без фотогра-

фии на загинатите припадници на бившата југословенска армија во априлската војна 1941 година, вкупно 11 лица.

Во четвртиот дел се дадени жртвите на фашистичкиот терор во тој крај. Тука се изнесени биографски податоци без фотографии на 124 лица. Посебно паѓа в очи огромниот број загинати од селото Радолиште, каде што германските крвници застрелале или на друг начин убиле 82 лица, меѓу кои и многу жени и деца, на 28 септември 1944 година.

Така од вкупно учесници во НОВ и Народната револуција над 1300, од Струга и Струшкиот крај, за време на окупацијата и во војната ги загубиле своите животи вкупно 335 лица, кое за таа мала и сиромашна општина претставува голем и скапоцен придонес во општата борба на сите југословенски народи и народности и цврст камен-темелник на братството и единството и залог и факел на слободата и среќната иднина.

Б. Ц.

Зографски Г. Тодор и Зографски А. Димче — КПЈ и ВМРО (ОБЕДИНЕТА) ВО ВАРДАРСКА МАКЕДОНИЈА ВО ПЕРИОДОТ 1920—1930 — Институт за национална историја, Скопје 1974, 288.

Мемоарската литература кај нас се збогати уште со една книга во која се соберени сеќавањата на Тодор Г. Зографски и Димче А. Зографски.

Иако сеќавањата воопшто се запишување на личните доживувања на авторите и давање карактеристика и толкување на личности и настани од личен аспект, тие во себе содржат и доста историски факти за расветлување на настаните од времето и средината во која живеел и работел авторот. Тоа е карактеристично и за овие сеќавања.

За одбележување е дека сеќавањата на двајцата автори се однесуваат на еден период од нашето минато, за кој таков вид литература е мошне ретка. Тоа се годините кога македонскиот народ, по Првата светска војна, се најде поделен меѓу трите балкански монархии, но и кога Октомвриската социјалистичка револуција во СССР му отвори нови

перспективи за решавање на неговото национално прашање, во заедничка борба со најнапредните општествени сили. Во исто време, тоа се и оние години кога КПЈ се залагаше за прифаќање на една правилна национална политика. По Првата светска војна, односно од нејзиното создавање до донесување на Обзнаната и Законот за заштита на државата, таа дејствуваше како легална политичка партија и ги имаше симпатиите на широките народни маси во Македонија. По донесување на споменатиот закон, КПЈ мораше да се прилагоди на илегална работа. Извесно легално раздвижување на партиското членство се појави со создавањето на НРПЈ во тек на 1923 година. На политичката сцена во Македонија во 1924 година се појави илегалната национално-револуционерна организација ВМРО (Обединета).

Токму на тие години од 1920—1929 година и настаните во нив,